

การพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลมสู่ตำบลคึมน้ำเปล่า ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลทะเลเม่นชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2553-2558

เริงสิทธิ์ นามวิชัยศิริกุล, ท.บ., ป.บัณฑิต (ทันตกรรมทั่วไป), อ.ท. (ทันตสาธารณสุข)*

บทคัดย่อ

การพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลมสู่ตำบลคึมน้ำเปล่าเป็นงานที่สำคัญเนื่องจากการบริโภคน้ำอัดลมมีผลเสียทำให้เด็กเกิดโรคฟันผุ และโรคอ้วน ในปี 2553 พบว่าโรงเรียนทุกแห่งในเขตตำบลทะเลเม่นชัย มีการจำหน่ายน้ำอัดลม การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนางานเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลมขยายสู่ชุมชนเป็นตำบลคึมน้ำเปล่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มตัวอย่างคือ โรงเรียนเครือข่ายทั้ง 10 แห่ง เลือกรูปแบบเจาะจง ระยะเวลาดำเนินงานระหว่าง พ.ศ. 2553-2558 แบ่งเป็น 3 ระยะคือ 1) การพัฒนาเครือข่าย โรงเรียนปลอดน้ำอัดลม 2) การพัฒนาทักษะอาสาสมัครแกนนำหมู่บ้านและภาคีเครือข่าย 3) การทำข้อตกลงร่วมกันกับทุกหน่วยงานเป็นตำบลคึมน้ำเปล่า เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามสถานการณ์โรงเรียนปลอดน้ำอัดลม และการสังเกตโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 10 แห่งปลอดน้ำอัดลม จัดหาน้ำสะอาดให้เด็กดื่ม อย่างเพียงพอและมีการจัดอาหารว่าง อาหารกลางวัน งานต่าง ๆ ใช้น้ำเปล่า และอาหารเพื่อสุขภาพ จากความสำเร็จในการดำเนินงานในโรงเรียนทั้ง 10 แห่ง มีการขยายผลเข้าสู่ชุมชน 8 หน่วยงาน โดยเครือข่ายครู นักเรียน ผู้ปกครอง และอาสาสมัคร พบว่าแกนนำหมู่บ้านมีศักยภาพเพิ่มขึ้น มีภาคีเครือข่ายที่ดีสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันในระดับตำบลก่อให้เกิดการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้น เกิดการทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ระหว่างโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 10 แห่ง กับ 8 หน่วยงานในตำบลโดยมีผู้แทนจากกรมอนามัย และสื่อมวลชนหลายสื่อเป็นสักขีพยานเกิดนโยบายสาธารณะ 10 ข้อ เกิดข้อตกลงร่วมกัน 10 ข้อ ให้ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติ ข้อเสนอแนะควรมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด และสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชน อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: เครือข่าย, โรงเรียนปลอดน้ำอัดลม, การมีส่วนร่วม, ตำบลคึมน้ำเปล่า

Abstract: A development of Sweet Enough school Network to a drinking water Sub-district with community participation in Thamenchai Sub-district, Lamplaimat District, Buriram Province. 2010-2015.

Rerngsit Namwichaisirigun, D.D.S., Grad. Dip (General Dentistry), F.R.T.D.C. (Dental Public Health)

Lamplaimat Hospital, Lamplaimat District, Buriram, Thailand

Nakhon Racth Med Bull 2017; 39: 13-24.

A development of Sweet Enough school Network to a drinking water Sub-district with community participation was important, because soft drinks causes tooth decay and obesity. In 2010, all schools in Thamenchai Sub-district were selling soft drinks. This project aimed to develop a drinking water sub-district with community participation in order to strengthen community. **Method:** This action research was comprised: 1) Sweet Enough school Network 10 schools were selected from purposive selection, between 2010 - 2015. 2) Skill development for health volunteers and knowledge building. 3) MOU and meetings were hold among stakeholders. Information were collected from available documents and observations. The quantitative data was collected. **Results:** After the program activities, MOU agreement among 10 schools and 8 different working units in Thamenchai sub-district were carried, the community announced 10 consensus issues for a drinking water sub-district and established a network among the health teachers. Many media were witnesses. All 10 schools carried out these points and became a good practice model to other different working unit in Thamenchai sub-district. They became a network. Data from 10 schools and 8 different working units showed healthy meeting. **Conclusion:** The oral health promotion school network was a crucial way to improve oral health. The impact of this project has supported a development of sweet enough school network to a drinking water Sub-district with community participation. **Suggestion:** We should be closely monitored operations and continuously educate people.

Key words: sweetenough networking school, oral health promotion, drinking water Sub-district, community participation.

บทนำ

ผลการสำรวจสถานะสุขภาพช่องปาก พ.ศ. 2549-2550 พบว่าเด็กอายุ 12 ปี ร้อยละ 28.2 และ 11.6 บริโภคขนมกรุบกรอบ และดื่มน้ำอัดลมทุกวัน ตามลำดับ กลุ่มอายุ 15 ปี ดื่มน้ำอัดลมทุกวันถึงร้อยละ 22.7 มากกว่าเด็ก 12 ปี เกือบเท่าตัว และมีแนวโน้ม

เพิ่มมากขึ้น⁽¹⁾ ซึ่งมาจากอาหารว่างและเครื่องดื่ม น้ำตาลเป็นปัจจัย 1 ใน 3 ที่ทำให้เกิดโรคฟันผุ⁽²⁾ และการบริโภคน้ำตาลทำให้เกิดโรคฟันผุและโรคอ้วน⁽³⁾ ดังนั้นการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม

สู่ตำบลดื่มน้ำเปล่าเป็นงานที่สำคัญเนื่องจากเป็นการสร้างเสริมสุขภาพภายใต้กฎบัตรออกตาวาพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและประเด็นสุขภาพ ด้านนโยบายสาธารณะ⁽⁴⁾

การพัฒนาเครือข่าย⁽⁵⁻⁷⁾ โรงเรียนปลอดน้ำอัดลม ได้มีการพัฒนาศักยภาพครู นักเรียน และชุมชนเพื่อที่จะดูแลสุขภาพและสุขภาพช่องปากของเด็กนักเรียน ภายใต้แนวคิด โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ร่วมกับการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการรวมกลุ่มของโรงเรียน

โดยสมัครใจทำกิจกรรมร่วมกันซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง และยั่งยืนต่อไปโดยยึดแนวคิดหลักการสร้างเสริมสุขภาพโดยการเพิ่มศักยภาพของบุคคล และชุมชนด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ข้อมูลในปี 2552 พบว่าโรงเรียนทุกแห่งในเขตตำบลทะเลเม่นชัยมีการจำหน่ายน้ำอัดลม ขนมหอมกรอบ เป็นจำนวนมาก⁽⁸⁾ เป็นที่ยอมรับมานานแล้วว่าการคัมม่น้ำเปล่ามีประโยชน์มากเพียงใด และโทษของน้ำอัดลมมีมากขนาดไหนแต่ปัญหา คือทำอย่างไรทุกโรงเรียนจะไม่มีจำหน่ายหรือบริการน้ำอัดลมในโรงเรียน จนทำให้ประชาชนตระหนักว่าการคัมม่น้ำอัดลมเป็นเรื่องผิดปกติ และทำให้ทุกคนมองว่าการคัมม่น้ำเปล่าที่ดีที่สุด ชุมชนควรให้ความสำคัญเรื่องการบริหารโภชนาการให้น้อยลง ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนางานเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลมขยายสู่ชุมชนเป็นตำบลคัมม่น้ำเปล่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีการศึกษา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ในครั้งนี้มีการพัฒนาการเสริมสุขภาพในโรงเรียนขยายผลงานสู่ชุมชน มีการอบรมพัฒนาศักยภาพครูและผู้นำนักเรียน เน้นการมีส่วนร่วมผู้ดำเนินงานเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลมโดยผู้วิจัยทำหน้าที่กระตุ้นและประสานงานเพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการดำเนินงานกลุ่มเป้าหมายคือโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 10 แห่ง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) โรงเรียนที่เป็นเครือข่ายโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง โดยเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) จากเอกสารสื่อที่เกี่ยวข้องบันทึกการประชุมการสังเกต สัมภาษณ์ รายงานผลการดำเนินงาน เทปบันทึกภาพและเสียง และบันทึกข้อตกลง (MOU) การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ระยะเวลาดำเนินงานระหว่าง พ.ศ. 2553-2558 แบ่งเป็น 3 ระยะคือ

- 1) ระยะการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม
- 2) ระยะการพัฒนาทักษะอาสาสมัคร, แกนนำหมู่บ้าน และภาคีเครือข่าย
- 3) ระยะการทำข้อตกลงร่วมกันกับทุกหน่วยงานเป็นตำบลคัมม่น้ำเปล่า

1) ระยะการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม

เครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลมตำบลทะเลเม่นชัยมีโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้องเป็นโรงเรียนแกนนำ และมีโรงเรียนเครือข่าย (ตามตารางที่ 1) เริ่มดำเนินการโดยประชุมผู้บริหาร และคณะครู เพื่อกำหนดนโยบายเป็นโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม ลูกอม ขนมหอมกรอบและกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานจัดทำพันธะสัญญาการดำเนินงานร่วมกันแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรบูรณาการ 8 กลุ่มสาระ และจัดทำแผนการเรียนรู้ทุกโรงเรียนจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สภานักเรียนเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน เช่น การผลิตสื่อวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำแผนบูรณาการเข้าทุกกลุ่มสาระจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาล จัดทำนวัตกรรมลงมือปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มโรงเรียนเครือข่าย เช่น จัดกิจกรรม ไม่กินหวาน จัดทำป้ายรณรงค์คัมม่น้ำเปล่าที่สะอาด และโรงเรียนไม่จำหน่ายน้ำอัดลม ประกวดคำขวัญ วาดภาพระบายสีเล่านิทานทำโครงการวิเคราะห์เมนูอาหาร กระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนเครือข่ายเพื่อให้เกิดเกิดทักษะและประสบการณ์ จัดกิจกรรมอาสาให้ความรู้สู่ชุมชนเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชน ผู้ปกครองให้เกิดความตระหนักถึงโทษของน้ำอัดลม เล็งเห็นประโยชน์ของการคัมม่น้ำเปล่า จนทำให้ทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนปลอดน้ำ

อัครมขขยายผล กลุ่มชุมชนเป็นตำบลคืบหน้าเปลา โดยร่วมรณรงค์ขยายผล ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดความตระหนักและนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานต่อไป⁽⁹⁻¹¹⁾

2) ระยะเวลาพัฒนาทักษะอาสาสมัคร, แกนนำหมู่บ้านและภาคีเครือข่าย

ตำบลทะเลเมนชัยปกครองด้วยเทศบาลตำบลทะเลเมนชัยและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทะเลเมนชัย และมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 2 แห่งคือ รพ.สต.บ้านบุเปิบ และรพ.สต.บ้านหนองม่วง โดยมีนายยุทธนา ตริระมาสวณิช นายกเทศมนตรีตำบลทะเลเมนชัย และนายทองอยู่ อินทรกำแหง นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลทะเลเมนชัย มีเจตนารมณ์ร่วมกันออกนโยบายตำบลน้ำเปลา ด้วยความตระหนักถึงผลกระทบของน้ำอัครมต่อสุขภาพกินแล้วอ้วน ทำให้ความหนาแน่นมวลกระดูกลดลง เกิดฟันกร่อน กระดูกหักง่ายและท้องอืด มีความเป็นกรดสูงระคายเคืองกระเพาะอาหาร จึงได้เชิญผู้เกี่ยวข้อง

ได้แก่ อสม. แกนนำหมู่บ้าน สสอ. รพสต. ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง ได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน แสดงความคิดเห็น รับฟัง แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารจนเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และหาข้อสรุปร่วมกันหาวิธีการที่จะทำให้หมู่บ้านต่าง ๆ ที่จะดำเนินการคืบหน้าเปลาตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ช่วยกันหามาตรการและวิธีการดำเนินการตามลำดับความสำคัญของปัญหาของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนเพื่อหาแนวทางปฏิบัติของแต่ละหมู่บ้านให้นำเอากิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการมานำเสนอ เพื่อของบประมาณเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป และกำหนดผู้รับผิดชอบงาน ติดตามประเมินผลการดำเนินงานต่อไปและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาทักษะอาสาสมัคร แกนนำหมู่บ้าน และภาคีเครือข่าย

3) ระยะเวลาทำข้อตกลงร่วมกันกับทุกหน่วยงาน เป็นตำบลคืบหน้าเปลา

เมื่อพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัครม

ตารางที่ 1 รายชื่อโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

โรงเรียนคู่หู พ.ศ. 2553-พ.ศ. 2554	เครือข่ายโรงเรียนปลอด น้ำอัครมตำบลทะเลเมนชัย พ.ศ. 2554-พ.ศ. 2558	เครือข่ายโรงเรียนปลอด และโรงเรียนที่ขอเข้าร่วม MOU วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2558
โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง	โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง	โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง
โรงเรียนชุมชนบ้านหนองบัวโคก	โรงเรียนบ้านหนองคาน้อย	โรงเรียนบ้านหนองคาน้อย
	โรงเรียนบ้านหนองบัว	โรงเรียนบ้านหนองบัว
	โรงเรียนบ้านหนองไทร	โรงเรียนบ้านหนองไทร
	โรงเรียนบ้านทะเลเมนชัย	โรงเรียนบ้านทะเลเมนชัย
	โรงเรียนบ้านหนองม่วง	โรงเรียนบ้านหนองม่วง
	โรงเรียนบ้านบริหารชนบท	โรงเรียนบ้านบริหารชนบท
		โรงเรียนบ้านวุ่นเขื่อนค้อวิทยา
		โรงเรียนวัดห้วยหวายหนองเต็นพัฒนา
		โรงเรียนชุมชนบ้านหนองบัวโคก

และพัฒนาทักษะอาสาสมัคร แกนนำหมู่บ้าน ภาคิ
เครือข่ายแล้ว ได้มีการจัดประชุมเตรียมความพร้อม
จนมั่นใจเข้าสู่ระยะการทำข้อตกลงร่วมกันกับทุก
หน่วยงานเป็นตำบลน้ำเปล่าได้ประสาน ทพญ.ปิยะดา
ประเสริฐสม ผู้จัดการเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน
และ ทพญ.จันทนา อึ้งชูศักดิ์ ผู้ทรงคุณวุฒิกรมอนามัย
และแผนงานเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวานมาเป็น
สักขีพยาน พร้อมกับนายแพทย์อนันต์ กนกศิลป์ รอง
นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ และผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลลำปลายมาศ นายสุพรรณ หาญวารี
สาธารณสุขอำเภอลำปลายมาศและนายลวดแก้ว ไชยสง
รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม
ศึกษานบุรีรัมย์เขต 1 ร่วมเป็นสักขีพยาน พิธีลงนามบันทึก
ความร่วมมือ (MOU) ตำบลน้ำเปล่า วันที่ 13 มีนาคม
2558 ณ หอประชุมโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง
ตำบลทะเลเม่นชัย ได้เชิญนายอำเภอลำปลายมาศ
มากล่าวเปิดงาน โดยมีโรงเรียนที่ขอเข้าร่วมเป็น
เครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม และร่วมพิธีลง
นามบันทึกความร่วมมือ (MOU) ตำบลน้ำเปล่า เพิ่ม
ขึ้นอีก 3 โรงเรียน รวมเป็น 10 โรงเรียน มีป้ายเครือ
ข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม ทั้ง 10 โรงเรียน ขบวน
ชุมชน อสม. ป้ายรณรงค์ดื่มน้ำเปล่า 40 ป้าย กระจาย
เสียงผ่านรถนำขบวน ผู้เข้าร่วมขบวนประมาณ
300 คนจากทุกภาคส่วนของตำบลทะเลเม่นชัยทั้ง
นักเรียน อสม. ผู้นำชุมชนร่วมเดินรณรงค์ตามเส้นทาง
จนถึงโรงเรียนผู้เข้าร่วมขบวนทุกคนถือน้ำดื่ม (น้ำเปล่า)
บรรจุขวด คนละ 1 ขวด ทุกคนสามารถดื่มกินได้ระหว่าง
ทาง แต่อย่าทิ้งขวดเพราะต้องใช้ประกอบกิจกรรม
ในโรงเรียนด้วย โดยมีสื่อมวลชนเป็นสื่อโทรทัศน์
4 ช่อง สื่อหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ ทำข่าวโรงเรียนปลอด
น้ำอัดลมสู่ตำบลน้ำเปล่า โดยเยาวชนชักชวน
ผู้ใหญ่ในชุมชน หันมาดื่มน้ำเปล่าเพื่อสุขภาพ
ทดแทนน้ำอัดลม และน้ำหวานทุกชนิด นำ
โดยนายกเทศบาลตำบลทะเลเม่นชัย นายกอบต.
ทะเลเม่นชัย และหัวหน้าส่วนราชการในอำเภอ

ลำปลายมาศ ร่วม MOU ประกาศเจตนารมณ์เพื่อให้
ตำบลทะเลเม่นชัยเป็นตำบลน้ำเปล่าอย่างยั่งยืนพบการ
เปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมกรรมการบริโภคของ นักเรียน,
การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการปัญหาด้านการ
บริโภค เปลี่ยนอาหารว่างเป็นอาหารปลอดภัยเปลี่ยน
เครื่องดื่มที่มีน้ำตาล (soft drink) เป็นน้ำเปล่า

การดำเนินงานในแต่ละระยะ ได้มีการประเมิน
ผลเพื่อนำผลการประเมินมาใช้วางแผนการดำเนินงาน
ในครั้งต่อไป⁽¹²⁾

โครงการวิจัยนี้ ผ่านการรับรองจริยธรรม การ
วิจัยโดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการ วิจัยใน
มนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ เอกสาร
รับรองเลขที่ BRO 2015-005

ผลการวิจัยพบว่า

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม
สถานการณ์โรงเรียนปลอดน้ำอัดลมด้วยการสอบถาม
ครูอนามัยทั้ง 10 แห่ง ทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก
ยกเว้น โรงเรียนบ้านวานเขื่อนคือวิทยาแห่งเดียว
ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่จากการวิเคราะห์ข้อมูล
เราพบว่า

1. โรงเรียนเครือข่ายทั้ง 10 แห่งปลอดน้ำ
อัดลม จัดหาน้ำสะอาดให้เด็กดื่มอย่างเพียงพอ (ตาม
ตารางที่ 2) และมีการจัดอาหารว่าง อาหารกลางวัน
ต่าง ๆ ใช้น้ำเปล่าเพื่อสุขภาพจากความสำเร็จใน
การดำเนินงานในโรงเรียนทั้ง 10 แห่ง มีการขยายผล
เข้าสู่ชุมชน 8 หน่วยงาน โดยเครือข่ายครู นักเรียน
ผู้ปกครองและ อสม. พบว่าแกนนำหมู่บ้านมีศักยภาพ
เพิ่มขึ้น มีภาคีเครือข่ายที่ดี สามารถกำหนดวิสัยทัศน์
ร่วมกันในระดับตำบลก่อให้เกิดการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้น

2. เกิดการทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ระหว่าง
โรงเรียนเครือข่ายทั้ง 10 แห่ง รวมทั้ง 8 หน่วยงาน
ในตำบล โดยมีผู้แทนจากกรมอนามัยและสื่อมวลชน
หลายสื่อ เป็นสักขีพยาน (ดังภาพที่ 1)

3. เกิดนโยบายสาธารณะ 10 ข้อ เป็นประกาศเทศบาล ตำบลทะเลเม่นชัย เรื่องนโยบายการดำเนินงานตำบลน้ำเปล่า (ดังภาพที่ 2)

4. เกิดข้อตกลงร่วมกัน 10 ข้อ ให้ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติตามแนวคิดของกฎบัตรอดตาวาข้อที่ว่าด้วยการพัฒนานโยบายสาธารณะ การจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และการเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง (ดังภาพที่ 3)

5. ผลกระทบจากโครงการที่สำคัญมีดังนี้
เกิดผลงานความสำเร็จผู้บริหารและบุคลากรเขตสุขภาพที่ 9 นครชัยบุรินทร์ รอบ 6 เดือนแรก ปีงบประมาณ 2558 เป็นผลงานที่ภาคภูมิใจ เครื่องข่ายเด็กไทยอ่อนหวาน เด็กไทยฟันดี ปลอดภัยน้ำอืดลม สู่ตำบลดื่มน้ำเปล่า โดยคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอ (คปสอ.) ถ้าปลายมาศกล่าวว่า พบว่า “มีข้อมูลที่น่าสนใจจากกรมอนามัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2554-2551 เด็กไทยประสบปัญหาโรคอ้วน

เพิ่มขึ้น อย่างรวดเร็วจากร้อยละ 7.9 เป็นร้อยละ 25 ซึ่งมีสาเหตุจากการบริโภคอาหารที่เกินความจำเป็น เช่น อาหารฟาสต์ฟู้ด ขนมกรุบกรอบ น้ำหวาน โดยเฉพาะน้ำอืดลม เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กอ้วน และติดรสหวานจนก่อให้เกิดโรคเรื้อรัง รวมถึงโรคฟันผุในทุกโรงเรียน ข้อมูลจากการสำรวจเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่าโรงเรียนที่มีการจำหน่ายเครื่องดื่มน้ำอืดลม น้ำหวาน มีเด็กอ้วนเป็น 2 เท่าของโรงเรียนที่ไม่มีการจำหน่าย และจากการศึกษาวิจัยระยะยาวในเด็กพบว่าเด็กอ้วนตั้งแต่อายุ 2 ขวบ ข้อมูลล่าสุดพบผู้ป่วยเบาหวานเป็นเด็กอายุ 8 ขวบ มีน้ำหนักมากถึง 60 กิโลกรัม เด็กที่เป็นโรคเบาหวานต้องกินยาไปตลอดชีวิต เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว คปสอ. ถ้าปลายมาศได้ร่วมมือกับเครือข่ายรณรงค์ เพื่อเด็กไทยไม่กินหวาน ได้ขับเคลื่อน และบูรณาการในระบบ โดยการทำงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการ

ตารางที่ 2 เครื่องข่ายโรงเรียนปลอดภัยน้ำอืดลม จำนวนนักเรียน สถานการณ์การดื่มน้ำในโรงเรียนและการจำหน่ายน้ำอืดลมในโรงเรียน สํารวจเมื่อสิงหาคม พ.ศ. 2558

โรงเรียนบ้าน	นักเรียน	น้ำดื่ม	ฟรี	เย็น	เพียงพอ	เครื่องกรอง	ใช้แก้วน้ำ	การจำหน่ายน้ำอืดลมในโรงเรียน
ทะเลเม่นชัย	97	น้ำฝน	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
หนองหญ้าปล้อง	120	น้ำฝน	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
บริหารชนบท	118	น้ำฝน	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
หนองตาดน้อย	95	น้ำประปา	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
หนองม่วง	296	ผลิตเอง	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
หนองไทร	92	น้ำฝน	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
หนองบัว	94	น้ำประปา	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
ว่านเขื่อนค้อวิทยา	495	น้ำฝน	ฟรี	อุ่นน้ำเย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
หนองเตินพัฒนา	144	น้ำประปา	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี
หนองบัวโลก	106	น้ำประปา	ฟรี	ไม่เย็น	เพียงพอ	ผ่าน	แยกกัน	ไม่มี

พิธีลงนามบันทึกความร่วมมือ (MOU) ตำบลน้ำเปล่า ระหว่าง	
เทศบาลตำบลทะเลเม่นชัย	องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลเม่นชัย
โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง	โรงเรียนบ้านว่านเขื่อนค้อวิทยา
โรงเรียนบ้านหนองคาน้อย	โรงเรียนบ้านหนองบัว
โรงเรียนบ้านหนองไทร	โรงเรียนวัดห้วยหวายหนองเต็นพัฒนา
โรงเรียนชุมชนบ้านหนองบัวโคก	โรงเรียนบ้านทะเลเม่นชัย
โรงเรียนบ้านหนองม่วง	โรงเรียนบ้านบริหารชนบท
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนุเปบ	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองน้ำขุ่น
ประธาน อสม.ตำบลทะเลเม่นชัย	ผู้นำชุมชนตำบลทะเลเม่นชัย

ในเรื่องว่าด้วยความร่วมมือเป็นตำบลต้นน้ำเปล่าเพื่อสุขภาพ

ภาพที่ 1 แสดงพิธีลงนามบันทึกความร่วมมือ MOU ตำบลน้ำเปล่า

ประกาศเทศบาลตำบลทะเลเม่นชัย เรื่อง นโยบายการดำเนินงานตำบลน้ำเปล่า
<p>เทศบาลตำบลทะเลเม่นชัย มีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินงานตำบลน้ำเปล่าโดยมุ่งเน้นให้มีความต่อเนื่องและครอบคลุมทุกหน่วยงาน จนถึงจนถึงประชาชนทุกระดับ จึงกำหนดนโยบาย ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none">1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการ และคณะทำงาน รับผิดชอบการดำเนินงาน2. มีการจัดทำแผนงาน โครงการ ในการพัฒนาจัดหาสะอาดให้บริการอย่างเพียงพอ3. มีการสื่อสารนโยบาย แผนงาน โครงการและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทุกหน่วยงานและประชาชนทราบอย่างทั่วถึง <p>ต่อเนื่อง</p> <ol style="list-style-type: none">4. มีการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนแผนงานโครงการ5. มีการ ควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง6. การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นตำบลน้ำเปล่าอย่างยั่งยืน7. มีการสนับสนุนสร้างบุคคลต้นแบบในการสร้างเสริมสุขภาพด้วยการบริโภคน้ำเปล่า8. มีการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้ทุกการประชุมชนและทุกกิจกรรมใช้น้ำเปล่าแทนเหล้า, น้ำอัดลม และน้ำหวาน9. มีการทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างชัดเจน10. มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อรวบรวมจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ <p>ประกาศ ณ วันที่ 13 มีนาคม 2558</p>

ภาพที่ 2 แสดงประกาศเทศบาลตำบลทะเลเม่นชัย เรื่องนโยบายการดำเนินงานตำบลน้ำเปล่า

การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จังหวัดบุรีรัมย์ ในการรณรงค์นโยบายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคขนมกรุบกรอบ น้ำหวาน และน้ำอัดลม เพื่อให้รอดพ้นภาวะโรคอ้วน และได้จัดให้มีการรณรงค์ในวันที่ 12-13 มีนาคม 2558 ซึ่งโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลทะเลเม่นชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ (สพป.) บุรีรัมย์เขต 1 ถือเป็นโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนเด็กไทยไม่กินหวาน ด้วยประกาศเป็นโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม สามารถขยายผลไปยังโรงเรียนเครือข่ายอีก 6 แห่ง จนกลายเป็นเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม

ตำบลทะเลเม่นชัย ดื่มน้ำเปล่า และต่อยอดไปถึงผู้ปกครองคนในชุมชนที่ให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพ และประโยชน์ของการเลิกดื่มน้ำอัดลม ในภาคส่วนท้องถิ่นพร้อมให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยเฉพาะเรื่องของสุขภาพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ชาวตำบลทะเลเม่นชัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมประกาศเจตนารมณ์ และลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) เพื่อเป็นตำบลนำร่อง ตำบลดื่มน้ำเปล่าให้สำเร็จในวันที่ 13 มีนาคม 2558 ทั้งนี้ตำบลทะเลเม่นชัย ถือเป็นพื้นที่แห่งแรกที่ได้ประกาศเจตนารมณ์ตำบลดื่มน้ำเปล่า นับว่าเป็นความสำเร็จของเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวานที่ได้ขับเคลื่อนโครงการปลอดน้ำอัดลมจนสามารถต่อยอด

ข้อตกลงร่วมกัน

“ตำบลน้ำเปล่า”

1. กำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละหน่วยงานและสร้างทีมดำเนินงานร่วมกันในทุกหน่วยงานและมี อสม. เป็นหลักในการขับเคลื่อน ดำเนินการในระดับพื้นที่
2. ค้นหาข้อมูลตำบลเพื่อจัดทำแผนงานในเรื่องน้ำบริโภคที่สะอาด การบริหารจัดการน้ำบริโภคในตำบล ความเพียงพอ คุณภาพน้ำดื่มในแต่ละจุด ภาชนะจัดเก็บน้ำดื่ม ภาชนะดื่มน้ำที่ได้มาตรฐานสะอาด และการจัดเก็บภาชนะน้ำดื่มที่ถูกต้องเหมาะสม, ข้อมูลปัจจัยอื่นต่าง ๆ เช่น ประชาชนชาวบ้านเกี่ยวกับน้ำอสม. , ชมรม/กลุ่มคนที่สนใจเรื่องตำบลดื่มน้ำเปล่าและข้อมูลสำคัญต่าง ๆ เป็นปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน ตลอดจนข้อมูลความต้องการต่าง ๆ ของประชาชน และของผู้บริหาร ถึงหน่วยงานผู้รับผิดชอบ เพื่อจัดทำแผนและกิจกรรมดำเนินการต่อไป
3. จัดทำแผนงาน โครงการโดยมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้าน เช่นการจัดเวทีประชาคม หรือเวทีชี้แจง ตำบลน้ำเปล่าดีต่อประชาชนอย่างไรบ้าง ขอความร่วมมือในงานต่าง ๆ ให้ใช้น้ำเปล่าแทนเหล้า, น้ำอัดลม หรือน้ำหวานต่าง ๆ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมดื่มน้ำเปล่าในตำบล
4. จัดการประชาสัมพันธ์สร้างกระแสและการรับรู้ของประชาชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมตำบลน้ำเปล่า
5. ร่วมกำหนดข้อตกลงร่วมกันและมาตรการทางสังคมเพื่อปฏิบัติร่วมกันในแต่ละหมู่บ้าน
6. จัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอหรือระดมทุนในการจัดหาน้ำสะอาด และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้แผนงานโครงการบรรลุวัตถุประสงค์
7. หน่วยงานที่รับผิดชอบและทีมดำเนินงานร่วมกันเฝ้าระวัง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล การบริโภคน้ำเปล่าของแต่ละหน่วยงานและของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ มีการตรวจเช็คความครบถ้วนสมบูรณ์อุปกรณ์พร้อมใช้งาน และจัดหาน้ำสะอาดอย่างเพียงพอและปัจจัยต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อนำมาวิเคราะห์
8. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานของแต่ละหมู่บ้าน และหน่วยงานต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันและเกิดทักษะในการพัฒนาขับเคลื่อนต่อไป
9. มีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยการประเมินตนเองและเชิญหน่วยงานภายนอกมาประเมินผลลัพท์ที่เกิดขึ้น
10. จัดเวทีให้ทุกหน่วยงานทุกหมู่บ้านร่วมกันประกาศเป็นหมู่บ้านต้นแบบดื่มน้ำเปล่าและร่วมกันประกาศเป็นตำบลน้ำเปล่า ต่อไปจนได้รับใบรับรองจากกรมอนามัยเป็นตำบลทะเลเม่นชัยเป็นตำบลน้ำเปล่าอย่างแท้จริง

ภาพที่ 3 แสดงข้อตกลงร่วมกัน "ตำบลน้ำเปล่า"

เป็นเครือข่ายนอกรั้วโรงเรียนได้สำเร็จ⁽¹³⁾

สำนักข่าวอิสรา (Isranews) ได้รายงานสื่อบุคคลเชิงข่าวสาธารณสุขและสุขภาพ เขียนโดย Thaireform วันอาทิตย์ที่ 22 มีนาคม 2558 เวลา 13.39 น. Tags ตำบลน้ำเปล่า/บุรีรัมย์/เครือข่ายรณรงค์เพื่อเด็กไทยไม่กินหวาน ได้รายงานข่าวว่า “มีข้อมูลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่มีการขายเครื่องดื่มน้ำอัดลม น้ำหวาน จะมีเด็กอ้วน เป็น 2 เท่าของโรงเรียนที่ไม่มีการขายน้ำอัดลม และ การศึกษาระยะยาวในเด็ก พบเด็กอ้วนแล้วตั้งแต่อายุแค่ 2 ขวบ ข้อมูลล่าสุดพบผู้ป่วยเบาหวานเป็นเด็กอายุ 8 ขวบ มีน้ำหนักถึง 60 กิโลกรัม การที่เด็กป่วยเป็นโรคเบาหวานต้องกินยาไปตลอดชีวิตนั้นรู้หรือไม่ ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประเทศมหาศาล ทพ.ญ.ปิยะดา ประเสริฐสม ผู้จัดการเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน บอกว่านมเปรี้ยวเป็นสิ่งแรกที่ทำให้ศูนย์เด็กเล็กเอาออก เพราะมีน้ำตาลสูง เราต้องมีเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวานก็เพราะนมเปรี้ยว และชาเขียวซึ่งมีน้ำตาลสูงมากเช่นกัน ซึ่งสูงกว่าน้ำอัดลม อีกด้วยซึ่งนมชนิดหวาน ตามประกาศ อย. เดิมน้ำตาลได้ไม่เกิน 8-10 % แต่นมเปรี้ยวอยู่ในกลุ่มเดียวกับเครื่องดื่มน้ำอัดลม ไม่มีข้อจำกัดเรื่องการเติมน้ำตาล เรื่องเหล่านี้สังคมไทยยังไม่ค่อยรู้ และนี่จึงเป็นภารกิจของเครือข่ายฯ ที่ต้องทำงาน 2 ขา ป้อนกันเด็กไทยไม่กินหวานไปพร้อม ๆ กับรณรงค์ โรงเรียนปลอดน้ำอัดลม ปัจจุบันครอบคลุมโรงเรียนกว่า 3 หมื่นแห่งที่มีการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ไม่มีการจำหน่ายหรือบริการน้ำอัดลมในโรงเรียน ผู้จัดการเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน ตั้งความหวังในเมื่อเราไม่อยากให้เด็กดื่มน้ำอัดลม หรือขนมที่มีน้ำตาลสูง เราก็ไม่อยากให้ผู้ใหญ่กิน หรือดื่มน้ำอัดลมที่มีน้ำตาลสูง ๆ เช่นเดียวกัน ก่อนขยายผลต่อไปในงานประเพณีงานบุญ งานศพ ซึ่งคนทั่วไปมองว่าการดื่มเหล้า ดื่มน้ำอัดลม ถือเป็นเรื่องปกติ เราจึงต้องรณรงค์ให้ทุกคนมองว่าการดื่มน้ำเปล่าดีที่สุด ไม่ได้บังคับว่าไม่ให้มี

สิ้นเชิงแต่ชุมชนควรให้ความสำคัญเรื่องการบริโภค น้ำตาลให้น้อยลง ล่าสุดตำบลทะเลเม่นชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พื้นที่แห่งแรกที่กล้าหาญลุกขึ้นประกาศเจตนารมณ์เป็นตำบลคัมน์น้ำเปล่าทั้งตำบล นำโดยผู้บริหารโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง จัดพิธีลงนามบันทึกความร่วมมือกับโรงเรียนในเครือข่าย 9 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบุแปบ เทศบาลตำบลทะเลเม่นชัย องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลเม่นชัย ประธาน อสม. และผู้นำชุมชน นายทรงศักดิ์ สิริรัมย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง ให้ข้อมูลถึงความเชื่อของคนในชุมชน ที่ยังมีความเชื่อว่า น้ำอัดลมสะอาดกว่าน้ำดื่ม ซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมครั้งนี้ได้เริ่มต้นจากผู้บริหาร และครูทุกคน ทำตัวเป็นแบบอย่างก่อน จนกระทั่งวันนี้นะเรายืนยันว่าเวลานี้สถานศึกษาแห่งนี้ปลอดน้ำอัดลม 100% รวมถึงโรงเรียนเครือข่ายทุกแห่ง ส่วนคนในชุมชนเขาเห็นว่าเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบ้างแล้ว และการประกาศเจตนารมณ์เป็นตำบลคัมน์น้ำเปล่าทั้งตำบลก็จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี นางสมพร แก้วกล้า เจ้าของร้านอาหารซุ้มซุจิ ตำบลทะเลเม่นชัย ยินดีสังเกตการณ์ขบวนรณรงค์ตำบลทะเลเม่นชัย สู่ตำบลน้ำเปล่า อยู่บริเวณหน้าร้าน เชอบอกว่าร้านอาหารตามสั่งแห่งนี้ ไม่ได้ให้ลงน้ำอัดลมมานานแล้ว โดยจัดจุดบริการน้ำเปล่าไว้ให้ลูกค้าดื่มฟรี ส่วนลูกค้าคนไหนอยากดื่มน้ำเปล่าบรรจขวดก็มีบริการจำหน่ายเช่นกัน สำหรับพื้นที่ชนบทยังมีวัฒนธรรมเวลาไปงานบุญ งานศพ งานบวชเลี้ยงโต๊ะจีน หรือห่ออาหารกลับบ้าน มีเสิร์ฟน้ำอัดลมอยู่หรือไม่ เชอบอกว่าบางงานยังเห็นอยู่แต่มาพักหลัง ๆ เริ่มเห็นความเปลี่ยนแปลง ไม่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่มีน้ำอัดลมมาตั้งบนโต๊ะแล้ว บางงานเปลี่ยนเป็นน้ำผลไม้เป็นกล่อง ๆ แทน พร้อมกันนี้เธอก็แสดงความเห็นว่าออกมายืนมองแรก ๆ เห็นการรณรงค์ก็ทำอะไร มีการมารณรงค์ดื่มน้ำเปล่าด้วย เธอเห็นว่าอาจต้องใช้เวลานานในการเปลี่ยนทัศนคติสำหรับคนในชุมชนแห่งนี้ แต่กับเด็กนั้นสมพรมั่นใจว่าจะเปลี่ยนได้

เร็วกว่า เพราะถูกปลูกฝังมาจากที่โรงเรียน พร้อมกับยกตัวอย่างลูกของเธอทั้ง 3 คน ไม่มีใครดื่มน้ำอัดลมเลยสักคน โดยเฉพาะลูกสาวคนเล็กไม่ดื่มน้ำอัดลม เพราะเธอสอนให้ดื่มน้ำเต้าหู้มาตั้งแต่เล็ก เธอบอกว่าลูกพี่ก็ไม่เคยร้องขอให้ซื้อน้ำอัดลมเลยนะ การจัดหา น้ำสะอาดปลอดภัย ต่อการบริโภคถือเป็นบริการพื้นฐานเป็นสวัสดิการ ที่ภาครัฐพึงมีให้กับประชาชน อยู่แล้วจะดีไม่น้อย หากควบคุมราคาให้น้ำเปล่า น้ำดื่ม มีราคาถูกลงกว่า น้ำอัดลม มีชาราคาใกล้เคียงหรือพอ ๆ กัน จนยากตัดสินใจ...”⁽¹⁴⁾

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนางานเครือข่าย โรงเรียนปลอดน้ำอัดลมขยายสู่ชุมชน เป็นตำบลดื่มน้ำเปล่าโดย การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญมากทุกระยะการดำเนินงานทั้ง 3 ระยะ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความแตกต่างกันในแต่ละระดับ และจำนวนคนที่เข้ามามีส่วนร่วม เช่น ระยะเวลาพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลมเกิดจากคณะกรรมการ และนักเรียนมีความตระหนักการมีสุขภาพดี และการสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องมุ่งมั่นสร้างให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางสุขภาพดีของทุกคนในชุมชน โดยสร้าง ความสนับสนุนของชุมชน และท้องถิ่นนำโดยผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ ได้จัดตั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสรรหากลุ่มบุคคลที่สนใจทุกภาคส่วนทำหน้าที่ร่วมกันค้นหาแนวทางการปฏิบัติ และจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชนจากผู้นำชุมชนและผู้สนใจในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน และระดมทรัพยากรในท้องถิ่นเช่นเดียวกับการศึกษาของ จินดา พรหมทา⁽¹⁵⁾ สร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานสำรวจสถานการณ์ด้านสุขภาพของโรงเรียน และชุมชนตลอดจนถึงแวดล้อม กฎหมาย และทรัพยากรในชุมชนที่เอื้อต่อการดำเนินงานกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติสอดคล้องกับปัญหาที่กำหนดเป้าหมาย รูปแบบกิจกรรมบทบาทผู้เกี่ยวข้องตัวชี้วัด

ติดตามประเมินผลกลไกการประสานความร่วมมือโรงเรียนกับชุมชน และระบบรายงานให้ชัดเจน มีการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานจัดประชุมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารมีการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์แก้ไข และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนปลอดน้ำอัดลม มีข้อมูลที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมสำคัญ มากทั้งในระดับการค้นหาปัญหา ลำดับความสำคัญของปัญหาพร้อมวิเคราะห์สาเหตุและที่มาของปัญหา วางแผนแก้ปัญหาดำเนินการตามแผน ประเมินผล ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลพัฒนาเครือข่ายเพื่อลดการบริโภคน้ำตาลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าน้ำตาลเป็นปัจจัย 1 ใน 3 ที่ทำให้เกิดโรคพุ่ม

สำหรับระยะการพัฒนาทักษะอาสาสมัคร, แกนนำหมู่บ้าน และภาคีเครือข่ายเราพบว่าจุดเด่น คือ นายกเทศมนตรีตำบลทะเลเม่นชัย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทะเลเม่นชัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบุแปง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองน้ำขุ่น อสม.ตำบลทะเลเม่นชัย และผู้นำชุมชนตำบลทะเลเม่นชัย และทีมงานมีความเข้มแข็งมากเห็นความสำคัญ ร่วมมือทำงานกับโรงเรียนมานาน การมีส่วนร่วมมีตั้งแต่ระดับการค้นหาปัญหา ลำดับความสำคัญของปัญหาพร้อมวิเคราะห์สาเหตุ และที่มาของปัญหาวางแผนแก้ปัญหาดำเนินการตามแผน และร่วมประเมินผล แต่สำหรับชาวบ้านในแต่ละชุมชน การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “ขอความร่วมมือ” จากชุมชนเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับ จอนสัน พิมพิสาร และคณะที่ว่าชุมชนมีส่วนร่วมในระดับการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาและร่วมดำเนินการ โดยมีหน่วยงานภายนอก คือ โรงพยาบาลและเทศบาล คอยให้การสนับสนุน ส่วนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลยังไม่ชัดเจน ยังต้องรอ และควรมีกิจกรรมต่อเนื่องในการนิเทศ ติดตามเป็นระยะ ๆ จนกว่าชุมชนจะมีความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืนต่อไป⁽¹⁶⁾

ระยะการทำข้อตกลงร่วมกันกับทุกหน่วยงาน เป็นตำบลน้ำเปล่าถือว่าเป็นการสร้างสัญญาใจกำหนด เป้าหมายแนวทางการทำงาน ข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้ ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติ และประเมินผลที่ชัดเจน สะดวกในการนิเทศติดตามการมีส่วนร่วมสำคัญมาก ทั้งในระดับการค้นหาปัญหา ลำดับความสำคัญของ ปัญหาพร้อมวิเคราะห์สาเหตุและที่มาของปัญหา วางแผน แก้ปัญหา ดำเนินการตามแผนประเมินผล ดังที่เห็นใน สื่อต่างๆ ที่ได้มาทำข่าว เช่น สำนักข่าวอิสรา (Isranews) ได้รายงาน-สื่อบุคลากรเชิงข่าวสาธารณสุข และสุขภาพ เขียนโดย Thaireform วันอาทิตย์ที่ 22 มีนาคม 2558 เวลา 13.39 น. Tags ตำบลน้ำเปล่า/บุรีรัมย์/เครือข่าย รมรงค์เพื่อเด็กไทยไม่กินหวาน ได้รายงาน⁽¹⁴⁾ จนเกิด ผลงานความสำเร็จผู้บริหาร และบุคลากรเขตสุขภาพ ที่ 9 นครชัยบุรีรัมย์ รอบ 6 เดือนแรก ปีงบประมาณ 2558 เป็นผลงานที่ภาคภูมิใจ⁽¹³⁾

จากผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน และการทำประชาคมโดยภาคีเครือข่ายทำให้ชุมชน มีศักยภาพมีแผนปฏิบัติงานและดำเนินงาน ต่อเนื่อง ยั่งยืนได้ จึงขอเสนอแนะให้ขยายผลในพื้นที่อื่น โดยมีแม่แบบ มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด และสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวัดต้นทุนทางสังคม ของแต่ละชุมชนเพื่อให้สามารถอธิบายปัจจัยความสำเร็จ ได้อย่างชัดเจนทำให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่าง ยั่งยืนต่อไป และควรมีการวัดผลการดำเนินงานใน แต่ละชุมชนเชิงคุณภาพด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณถึง ผลการนำข้อตกลง (MOU) ไปปฏิบัติว่ามีผลในแต่ละ หมู่บ้านอย่างไรมีข้อตกลงข้อไหนที่ต้องแก้ไขหรือ ปรับปรุงหรือไม่มีอะไรที่แต่ละชุมชนขาดที่ต้องการ ได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ อะไรบ้าง และมีโอกาสพัฒนาต่อไปอย่างไร และมี

แนวทางที่จะขยายผลออกไปในพื้นที่ข้างเคียงอย่างไร

2. ควรมีการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพ และ ปัจจัยเสี่ยงเป็นประจำทุกปีหลังจากนำข้อตกลงไป ปฏิบัติเพื่อการเฝ้าระวังทันตสุขภาพ และจัดหน่วย บริการทุกระดับ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาภาคีเครือข่าย อย่างสม่ำเสมอให้เกิดความตระหนักในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการบริโภคน้ำเปล่าและอาหารที่มีประโยชน์ ต่อฟันและสุขภาพ

3. ขยายพื้นที่และแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานจาก โรงเรียนเครือข่ายปลอดน้ำอัดลมสู่ภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เช่น เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพชุมชน และชุมชนต่าง ๆ ที่ทำข้อตกลง (MOU) กันเพื่อเป็นการขยายผลหาบุคคลต้นแบบ หรือพื้นที่ต้นแบบอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานที่ยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน ที่สนับสนุนเงินทุนในการทำวิจัย ขอขอบคุณ นายแพทย์อนันต์ กนกศิลป์ รองนายแพทย์ สาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ และผู้อำนวยการ โรงพยาบาลลำปลายมาศที่ให้การสนับสนุนใน การทำวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณ ผศ.ทพญ.ดร. ปิยะฉัตร พัทธานุฉัตร ที่ปรึกษาการเขียนบทความ ในครั้งนี้เป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง:

1. กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย. รายงานผลการสำรวจ สภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศครั้งที่ 6 ประเทศไทย พ.ศ. 2549-2550. โรงพิมพ์ สำนักกิจการองค์การ ทหารผ่านศึก, 2551.
2. อุไรพร จิตต์แจ้ง, ประไพศรี ศิริจักรวาล และคณะ. รายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริ โภค ขนมหและอาหารว่างของเด็ก 3-15 ปี. เอกสารอัดสำเนา พ.ศ. 2547.
3. เครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน. 2547. ความเชื่อมโยง

- ระหว่าง น้ำตาลกับโรคอ้วน โรคฟันผุ และบริโภคนิสัยที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ในระยะยาว. เอกสารอัดสำเนา พ.ศ. 2547.
4. World Health Organization. Ottawa Charter for Health Promotion. In: An International Conference on Health Promotion. The move toward a new public health; Ottawa, Canada: WHO, 1986.
 5. อรสา ปานขาว. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการสร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ มธส. แหล่งที่มา <http://www.stou.ac.th/Offices/Opr/Central/upload> วันที่ 5 มกราคม 2558.
 6. ธนา ประมุขกุล. ความหมายของเครือข่าย. 2557 แหล่งที่มา <http://www.anamai.moph.go.th/advisor/243/24313.html>. วันที่ 25 พฤษภาคม 2550.
 7. เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549) องค์ประกอบของเครือข่าย. แหล่งที่มา <http://www.oppn.opp.go.th/research02.php> วันที่ 8 พฤษภาคม 2549.
 8. โรงพยาบาลลำปลายมาศ. สรุปผลการปฏิบัติงาน โรงพยาบาลลำปลายมาศ. 2552 เอกสารอัดสำเนา.
 9. โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง. สรุปผลการปฏิบัติงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ. 2553. เอกสารอัดสำเนา.
 10. โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง. สรุปผลการปฏิบัติงาน ก้าวสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร. 2555. เอกสารอัดสำเนา.
 11. โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง. สรุปผลการปฏิบัติงาน เครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดี. 2556 เอกสารอัดสำเนา.
 12. โรงพยาบาลลำปลายมาศ. สรุปผลการปฏิบัติงาน บันทึกข้อตกลง (MOU) โรงพยาบาลลำปลายมาศ. 2558 เอกสารอัดสำเนา.
 13. เขตสุขภาพที่ 9 นครชัยบุรินทร์. ผลงานความสำเร็จผู้บริหาร และบุคลากรเขตสุขภาพที่ 9 นครชัยบุรินทร์ รอบ 6 เดือนแรก. 2558.
 14. สำนักข่าวอิสรา (Isranews). (2558) ศูนย์เด็กเล็กอ่อนหวาน โรงเรียนปลอดน้ำอัดลม ผู้ตำบลดื่มน้ำเปล่าแห่งแรกเริ่มที่บุรีรัมย์. แหล่งที่มา <http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/37363-burirum.html>.
 15. จินดา พรหมทา พัฒนาการการทำงานส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัยของอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ วิทยาสารทันตสาธารณสุข ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2559 : 79-88.
 16. จอนสัน พิมพิสาร, วิไลวรรณ ทองเกิด การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลทันตสุขภาพเด็กเล็ก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา วิทยาสารทันตสาธารณสุข ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม 2511: 72-80.